

Posudek oponenta diplomové práce Viktora Lázničky

„Komparace důchodového systému v ČR před reformami v letech 2010-2013 a po nich“

Stav, vývojové trendy a možnosti reform českého důchodového systému poutají stále větší pozornost politiků, odborníků i médií. Není divu: jde o nejrozsáhlejší a finančně nejnáročnější segment veřejných sociálních služeb, vstupující do života každého z nás. Ze specifického úhlu pohledu na ně nahlíží i oponovaná diplomová práce - zde autor explicitně uvádí svoji inspiraci „liberálně smýšlejícím Ondřejem Schneiderem“.

K jejím přednostem řadím - kromě samotné volby náročného tématu – technicky zdatnou analýzu všech tří pilířů českého důchodového systému a jeho proměn v na reformy bohatém období 2010-2013. Zajímavý je i autorův pokus o analýzu míry porozumění tomu, jak tento systém funguje a jaké prodělal změny v povědomí českých občanů, a to formou explorativního dotazníkového šetření. Ke kladům práce patří i vzorná editace celého textu.

V roli oponenta jsem ovšem povinen soustředit se především na její problematická místa:

1. Zaznamenal jsem jen velmi chatrnou, spíše jen tušenou, vazbu interpretace shromážděných poznatků na zvolená teoretická východiska. To zřejmě vyplývá i z povrchního způsobu, jakým si autor uvedené teorie osvojil – popisuje je velmi kuse a čerpá jen z jednoho, navíc sekundárního pramene (diplomová práce Daniela Belčeva).
2. Vymezení kritérií by mělo být rigoróznější: mezigenerační solidarita se neomezuje na solidaritu mezi produktivní a postproduktivní částí populace; solidarita je nejprve vymezena velmi obecně a posléze je redukována na intra- a intergenerační solidaritu; pojetí participace jako finanční účasti na zdrojích systému nebo pouhé účasti na některém z jeho subsystémů je v kontextu sociálních věd, ale i citovaného Tomešova vymezení tohoto pojmu problematické; vazba kritéria rozpočtové odpovědnosti jen na pohyb deficitu (tak jako tak fakticky jen virtuálního) důchodového účtu neobstojí v situaci, kdy se většina teoretiků kloní k závěru, že náš důchodový systém představuje hybrid mezi sociálním pojištěním a sociálním zabezpečením; redukce kritéria kvality života jen na rozsah chudoby, navíc měřené jen jedním z mnoha nabízejících se kritérií vyvolává pochyby (s. 20 - 22).
3. Demografický vývoj je - až na výjimky - spojován pouze se zvyšováním průměrného věku dožití; v interpretacích jeho důsledků na důchodový systém je výrazně zanedbávána (i když zmíněna) složka nově narozených občanů.

4. Překvapí i zřejmé zkratky v logice úvah: „*Na delší dobu dožití však musí důchodový systém reagovat systémověji, nikoli jen adekvátně zvyšovat plodnost, jelikož nelze do nekonečna zvyšovat počet obyvatel na Zemi.*“ (s. 28) – Takové nebezpečí by ovšem hrozilo pouze, pokud by se mohl lidský věk zvyšovat lineárně bez omezení. Nebo: „*Zohlednění výchovy dětí u žen pro dobu odchodu do důchodu je logické.*“ (s. 42) – Nemá větší logiku podpora žen (a dětí, o něž pečují, případně mužů) v době, kdy o děti pečují?
5. Explorativní výzkum je pojat poněkud neústrojně jako samostatná část textu. Autor si je vědom jeho omezení, mohl jej však i tak koncipovat poněkud rigorózněji než jen poukazem na oslovení autorovi známých osob. Schází například informace o počtu odmítnutých odpovědí, jedna z otázek staví dotázané před obtížnou úlohu srovnat podobu valorizace veřejných penzí před započítáním reforem 2010-2013 a po nich.

Práce také neanalyzuje některé důležité aspekty stávající podoby důchodového systému: dramatické snížení základu pro výpočet odvodu na sociální pojištění u OSVČ formou zavedení paušálů (byť autor správně uvádí, že se procentní částka odvodu nezměnila); vyjmenovává jen dvě z několika možných forem ukončení spoření ve III. pilíři; zanedbává významný ukazatel vývoje výdajů na důchodový systém v podobě % HDP.

Z jednoho z mála faktických omylů se usvědčuje sám autor: na straně 83 uvádí, že redukce na 80 % u náhradních dob po reformě neplatí u osobní péče o dítě do 4 let, nicméně už na straně 42 tvrdí správně pravý opak.

Na straně 36 referuje autor o zdroji, z něžž čerpá, jako o zdroji MPSV, přičemž dokument sám nepochází z webu tohoto ministerstva, je neautorizovaný a nepodepsaný.

Po pečlivém zvážení všech předností i nedostatků posuzované práce ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení známkou **dobře**.

Prof. PhDr. Martin Potůček, CSc. MSc.

10. 6. 2015